

Auditus a intellectus fidei I.

Proměna katolické teologie po II. vatikánském koncilu¹

Druhý vatikánský koncil se odehrával v první polovině šedesátých let a znamenal velkou obnovu nejen katolické církve, ale také katolické teologie, která se otevřela současnému světu. Koncilní dokumenty mají význam nejenom pro katolíky, protože v duchu zdravého a odpovědného ekumenismu oslovují všechny křesťany i každého člověka, jemuž leží na srdci osudy lidstva. Dalo by se říci, že duch koncilu lze vyjádřit hierarchií hodnot: nejprve jsem člověk, pak křesťan, a teprve na třetím místě následuje moje konfesní příslušnost.

Nejprve představíme základní rysy oné proměny. Poté pohovoříme o problematice Tradice, Písma a Magisteria. Znalost těchto záležitostí má své hluboké opodstatnění jednak proto, že pojetí metody v katolické teologii minimálně z osmdesáti až devadesáti procent implikuje to, co by mělo být vlastní každé křesťanské teologii. Rozdíly mezi jednotlivými konfesemi se týkají v první řadě vnímání magisteriální role římského biskupa ve druhém tisíciletí a následně pojetí Tradice. Znalost katolického pojetí není konfesní indoktrinací, ale naopak prostředkem a klíčem jednak k porozumění, jednak k případné mezikonfesní kritice. Chci-li někoho kritizovat, vymezovat se vůči němu, pak ho musím velmi dobře znát. V opačném případě je nefundovaná kritika nepřínosná jak pro kritizujícího, tak pro kritizovaného.

Auditus fidei – věrnost křesťanské identity v proměnlivosti dob a kultur

Obnova metody v dogmatické teologii je důsledkem nové ekleziologie (dogmatická konstituce o církvi *Lumen gentium*; pastorální konstituce o církvi *Gaudium et spes*) a nového promyšlení problematiky Božího slova (dogmatická konstituce *Dei verbum*). Prováděcí směrnice se nachází v dekretu o výchově ke kněžství, *Optatam totius*, čl. 16.

„V dogmatické teologii ať se postupuje takto: nejprve se předloží **biblická témata**, nato se bohoslovcům ukáže, jak přispěli k věrnému předávání a vysvětlování zjevených pravd **otcové východní i západní církve** a jak probíhaly **další dějiny dogmat**, a to ve vztahu ke všeobecným církevním dějinám. Potom se mají bohoslovci učit hlouběji pronikat do tajemství spásy pomocí **spekulace**² pod vedením sv. Tomáše³ a objevovat jejich **vzájemnou souvislost**, aby se dospělo k jejich dosažitelně nejlepšímu objasnění. Ať jsou také vedeni k tomu, aby vnímali

¹ Pro další studium: CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL, *Hermeneutika mysteria*, 2. vyd., Kostelní Vydří – Praha: Karm. nakl. – Krystal 2010, s. 74-105.

² Latinské slovo „*speculatio*“ se odvozuje od výrazu „*speculum*“ – zrcadlo. Pravý význam slova tedy odpovídá českému slovu „nazření“. Jde tudíž o onen tajemný kontakt lidské mysli osvícené vírou s věřeným tajemstvím.

³ „Výslovná zmínka sv. Tomáše Akvinského nesmí být chápána jako absolutizace tomismu nebo jako vyloučení ostatních církevních učitelů, nýbrž jako výsostný příklad pravého teologického bádání, neúnavně hledajícího pravdu, a úžasných intelektuálních schopností.“ G. POZZO, „Il metodo nella teologia sistematica,“ in C. ROCCHETTA – R. FISICHELLA – G. POZZO, *La teologia tra rivelazione e storia*, EDB: Bologna 1989, s. 253–355, zde 260.

stálou přítomnost a působení těchto tajemství v liturgických úkonech a v celém životě církve. Ať se také učí **hledat řešení lidských problémů ve světle zjevení**, promítat jeho věčné pravdy do proměnlivých podmínek lidského bytí a **sdělovat je současníkům způsobem jim přiměřeným.**⁴

První část metody je zaměřena do minulosti a někdy se nazývá *auditus fidei*. Zkoumají se prameny teologie, tedy Písmo a následně texty minulých epoch dějin teologie. Při tom se také porovnává, zda dobové způsoby vyjadřování odpovídají základní normě, již je biblické zjevení. Zatímco pro učení církve prvního tisíciletí bude mezi jednotlivými konfesemi panovat v zásadě shoda, byť zároveň přínosy zejména patristické epochy budou v jednotlivých církvích interpretovány poněkud odlišně, pak pro učení latinské církve druhého tisíciletí taková ekumenická shoda nepanuje. Zatímco katolická teologie bude obhajovat soulad učení latinské církve druhého tisíciletí s biblickou normou, pravoslavní a evangeličtí teologové budou vyjadřovat odstíněně odlišná mínění. Na toto konfesní předporozumění musíme být připraveni a nemělo by nás překvapovat.

V *auditus fidei* jde v první řadě o věrnost křesťanské identity, jak se projevovala napříč dvěma tisíciletími. Základní úlohou církve je předávat zjevení. Hlásání se ale děje po způsobu adresáta, který se ovšem z kulturního hlediska neustále proměňuje. Při zkoumání určité záležitosti tudíž stojíme před dlouhou sérií dobově podmíněných inkulturací. Inkulturace je pojem striktně teologický, protože nejde o akulturaci, tedy prolínání jednotlivých kultur, nýbrž o „vtělování“ nadčasového a svým způsobem nadkulturního poselství zjevení do proměnlivých podmínek lidské existence. Máme-li fundovaně pokračovat v tomto předávání, musíme si ve zkratce daným procesem projít. Náš hlavní úkol tkví v neustálém balancování mezi věrností naší identity v její výrazové proměnlivosti, věrností minulosti na jedné straně, a věrností naší době na straně druhé. Po první části metody následuje totiž druhá, tak zvaný *intellectus fidei*, o němž pohovoříme později. V této části jsme to my, kdo se pokouší sladit věrnost minulosti a věrnost vlastní době, tedy provádět ne právě snadnou inkulturaci. To se neděje pouze psaním teologických pojednání, ale také v každodenní pastorační praxi, protože když hlásáme, kážeme, katechizujeme, vydáváme svědectví každodenního života, nevyhnutelně tímto způsobem prezentujeme víru v proměnlivých podmínkách našeho života.

V tomto snažení pochopitelně musíme velmi dobře rozlišovat, co je na svědectvích minulosti dobově podmíněné, a co je naproti tomu nadčasově platné pojítko mezi námi a minulými generacemi. Není to úloha snadná, a proto se nelze divit, že názory na řešení daného problému jsou různé nejenom mezi jednotlivými konfesemi, ale také v rámci každé z nich.

Základní kategorie, jimiž se pokoušíme postihnout zdroje teologického myšlení, jsou: **apoštolská Tradice, Písmo, učitelský úřad církve (*magisterium*)**. Je třeba si uvědomit, že církev může existovat určitou dobu bez Nového zákona pouze na základě živé Tradice, která

⁴ OT 16, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakl.: Kostelní Vydří 2002, s. 355.

je v zásadě její identitou. Tak tomu bylo poměrně dlouho, než vznikly novozákonní knihy a hlavně než se ustálil jejich kánon. Dnešní katolické mínění má za to, že Tradice a Písmo předávají obsahově totéž, nicméně pokaždé jiným způsobem. Tradice je silný způsob komunikace, živé slovo, událost slova ve společenství, zatímco Písmo je slabý způsob komunikace. Psané slovo je pouze zachycená myšlenková struktura. Lze říci, že Písmo je redigovaný a zafixovaný obsah apoštolské Tradice, která sama jako silný způsob komunikace není s to svůj vlastní obsah v průběhu dějin spolehlivě uchovat.

Rozlišení knih, které patří do Nového zákona, je nejdůležitější dogmatické rozhodnutí církve, protože se jím podmiňuje všechno, co bude v dějinách teologie a duchovního života následovat. Hlavním kritériem při daném rozhodování bylo to, nakolik daná kniha věrně vyjadřuje identitu křesťanství, je-li věrná apoštolskému hlásání – Tradici. V jednotlivých místních církvích se o daném problému debatovalo. V této diskusi můžeme vidět roli teologie jako charismatu předposledního slova. Po dosažení kvalifikovaného konsensu nastupuje charisma posledního slova, tedy autorita *magisteria*, které stanoví, co do kánonu patří, a co nikoli. Písmo tedy nelze odtrhovat od církve. Pro všechny dnešní konfese je dané rozhodnutí ještě nerozdělené církve základem jejich identity, a proto v záležitosti především novozákonního kánonu panuje mezi křesťany shoda. Poněkud jiné je to s kánodem starozákonních knih, kde některé církve přijímají knihy vzniklé v řečtině, tedy širší septuagintní kánon, zatímco jiné nikoliv. Nejde ale o zásadní věroučný nesoulad, protože tyto deuterokanonické starozákonní knihy nemají opravdu významný vliv na celkové vyznění poselství Písma.

Je tudíž patrné, že chronologicky Tradice předchází Písmo. V jistém slova smyslu i *magisterium* je starší než Nový zákon, protože jeho existenci si vynucuje hermeneutický problém, o němž jsme pojednávali výše. To, co konal Ježíš, když učil, bylo v zásadě *magisterium* nejvyššího stupně. Pavel také ve svých listech provozuje *magisterium*. Když se apoštolové sešli v Jeruzalémě kolem roku 50, závazně rozhodli především o tom, že i etničtí Nežidé (etnokřesťané) mají místo v křesťanské církvi, která byla v oné době výrazně židokřesťanská.

Odrhovat Písmo od církve, jak to dělají některé neustále vznikající církevní společnosti, je velmi problematická záležitost. Takových lidí je třeba se ptát, odkud vědí, že daný soubor textů je Bible? Kdo to stanovil? Na jakém základě vzniklo Písmo? Ano, v průběhu dějin se rozrůznily jednotlivé konfese, nicméně jejich společným pojítkem je úcta k *magisteriálním* rozhodnutím církve prvního tisíciletí. Jakmile některé společenství neúměrně radikalizuje samotný text Bible a zcela škrtne roli *magisteria* a církve, je to na pováženu. Mohou pak vznikat společnosti, které sice používají Bibli, ale nemůžeme je vnímat jako křesťanské, když například neuznávají učení o Trojici a o Ježíši z Nazareta jako vtěleném Slovu. Takové společnosti nemohou vstoupit do Světové rady církví. Každý má plné právo na náboženskou svobodu, a proto je třeba ctít svědomí každého člověka. Na druhé straně ale platí, že

křesťané mají právo na svou identitu, a proto ne každou společnost, která se ohání Biblií, mohou vnímat jako sesterskou křesťanskou církev.

Z praktického hlediska platí, že mezi opravdu křesťanskými církvemi by měl panovat duch ekumenismu, protože toho, co nás spojuje, je mnohem více než toho, co nás odlišuje. Na rovině vztahu k ostatním náboženstvím nepanuje ekumena, ale uctivý mezináboženský dialog. Tam, kde shledáváme stejný obraz Boha (Trojice), stejnou přístupovou cestu k Němu (Kristus a Duch), což vše je dáno křtem ve jméno Otce, Syna i Ducha svatého (srov. Mt 28,19), přesvědčení o spáse a vyústění dějin v eschatologické plnosti, lze přistupovat ke společné modlitbě. Naproti tomu s představiteli jiných náboženství můžeme vést společný dialog, ale nelze se s nimi modlit, protože modlitba je naše identita, naše víra v pohybu. Budeme se modlit křesťanským způsobem, tedy skrze Syna a v Duchu svatém k Otci, anebo židovským způsobem, případně muslimským způsobem? Směšování zásadních prvků identity každého náboženství je nepřijatelné nejenom pro křesťany, ale také pro judaisty a muslimy. Jasně vědomí vlastní identity nevylučuje úctu k přesvědčení toho druhého.

Problematika apoštolské Tradice a církevních tradic

Hlavní zdroj následujících vyjasnění se nachází v druhé kapitole konstituce II. vatikánského koncilu o Božím slovu: *Dei verbum*. Tato pasáž představuje nejpropracovanější partii vatikánských dokumentů. O každé slovo v této partii dogmatické konstituce se vedly tuhé spory.

Apoštolská Tradice je – jak již bylo řečeno – páteří křesťanské identity. Je to způsob předávání zjevení, nikoliv zjevení samo. Tradice je vnímána především jako předávání nadpřirozeného života. Ten je neustále týž, nicméně jeho pochopení v dějinách narůstá. Je to obdobné jako s přirozeným životem. Předáváme si v zásadě totéž lidství, jaké si předávali například lovci mamutů, nicméně my o tomto lidství víme mnohem více, než věděli naši právě zmínění dávní předkové.

Jednotlivé výroky církevních otců i *magisteria* jsou pouze inkulturovanými svědectvími o přítomnosti této nadkulturní, nadčasové Tradice v životě církve dané doby.

Obsahově Tradice překračuje Písmo ve dvou věcech, totiž ve vymezení kánonu Písma a v jeho interpretaci. Existuje-li v oblasti interpretace shoda mezi církevními otci, pak by to mělo být pro následující generace závazné vyjádření křesťanské identity. I zde ale platí, že kompetenční pole této závazné interpretace se obdobně jako v případě Písma týká naší spásy, nikoliv například v otázce obrazu světa, uspořádání společnosti atd.

Neexistuje ale jenom apoštolská Tradice, ale **také různé církevní tradice**. Zatímco ona nadkulturní a nadčasová apoštolská Tradice je neměnná, ony církevní tradice jsou proměnlivé. Například slavení eucharistie je Tradice apoštolská, různé formy slavení jsou ale

přechodné tradice církevní, které jsou nevyhnutelně dobově a kulturně podmíněné. Církevní tradice jsou tedy proměnlivé a spadají do oblasti dobové a místní determinace. Nejsou tudíž pro věřícího v každém ohledu závazné. Dospíváme k tomu, že existují ekleziální tradice v souladu s Tradicí apoštolskou.

Narážíme ale také na ekleziální tradice, které s onou apoštolskou nesouvisejí, nicméně nejsou s ní v rozporu. Například udělování církevních titulů, vyznamenání a tak dále.

Narážíme ale bohužel také na tradice, které jsou evidentně v rozporu s Tradicí apoštolskou. Například upalování čarodějnic, což byl obyčej nejenom katolíků, ale také protestantů zejména německé národnosti. Dalším takovým principem, který byl ostře v rozporu s pravou křesťanskou identitou, byl princip „*cuius regio – eius religio*“, na jehož základě docházelo k nerespektování svobody svědomí mnoha lidí nejenom ze strany katolíků, ale také ze strany evangelíků. Jestliže například v Českém království byli krutě pronásledováni evangelíci, pak v Anglickém království byli podobně nemilosrdně postihováni místní katolíci a tak dále.

Je známo, že pojetí Tradice – tradice bylo kamenem úrazu ve vztahu mezi katolíky a evangelíky. Luther vyjádřil princip „*sola Scriptura*“, tedy Písmo bez následných interpretačních tradic. Vyjasnění katolického pojetí Tradice – tradice ovšem v určitém ohledu dává Lutherovi částečně za pravdu. Například středověké a ranně novověké kšeftování s odpustky dnes odmítají nejenom evangelíci, ale pochopitelně také kriticky smýšlející katolíci. Luther si ve své době neuvědomoval, že vznik nového druhu křesťanské identity s sebou nevyhnutelně ponese vznik paralelních církevních tradic, bez nichž by evangelické církve neměly vlastní identitu. Domníval se totiž, že konec světa je blízko, obdobně jako například mistr Jan Hus. I Církev československá husitská vytváří vlastní specifickou variantu křesťanské identity, což s sebou nese vlastní církevní tradice. Je tudíž patrné, že církevní společenství bez určité tradice – Tradice nemůže mít vlastní identitu. Zabývat se problematikou tradice – Tradice je z uvedených důvodů něčím, před čím neunikne žádný teolog jakékoli konfese. Rozlišování různých úrovní Tradice a tradic významně napomáhá ekumenickému vědomí, pomáhá překlenovat mezikonfesní příkopy, vede nás k oné hierarchii hodnot, která byla vyjádřena výše: nejprve jsem člověk, pak křesťan, následně příslušník nějaké konfese.

Církevní *magisterium*

V první řadě je třeba podtrhnout, že každá konfese musí mít nějakou tradici, bez níž by byla bez vlastní identity, a zároveň určitou formu dohledu nad vlastní identitou, nad věrností tradici, tedy církevní *magisterium*. Žádná církev si nemůže dovolit, aby některý její duchovní hlásal například, že není žádný Bůh, že Písmo není třeba vůbec respektovat atd. Je evidentní, že v katolické církvi má *magisterium* větší význam než v evangelických církvích, kde platí zásada svobodného hlásání Božího slova. Nicméně i tam církevní představitelé a

různé rady nevyhnutelně musejí dohlížet nad hlásáním slova a nad identitou vlastního společenství.

V případě *magisteria* jde o službu, která ale někdy může působit jako zasahování do svobody jednotlivce. Je naprosto nevyhnutelné, aby církevní představitelé dávali jasně najevo, že jejich směrnice a zásahy nejsou lidskou svévolí, ale službou. Jejich úkol je totožný jako v případě teologie, totiž uchovávat věrnost vlastní tradici a Tradici apoštolské v souladu s požadavky a potřebami právě probíhající doby, a to na odpovídající kulturní a odborné úrovni.

Magisterium má své kompetence, které jsou v zásadě totožné s kompetenčním polem Písma, jde tudíž o záležitosti, které se týkají spásy, případně víry a mravů. *Magisterium* tudíž nemá co předepisovat nikomu jeho spiritualitu, duchovní stav, teologickou školu, určitou filosofii, politické záležitosti. Církev by neměla v normálně fungující demokracii nikomu říkat, kterou stranu má volit. Na druhé straně ale v případě nástupu zrůdné ideologie k moci by měla věřícím jasně říci, že volit například NSDAP je v rozporu s dobrým svědomím a jejich křesťanskou odpovědností. Církev je nestranická, což ale neznamená, že by byla nepolitická.

***Magisterium* by mělo být autentickou interpretací zjevení.** Autentickou interpretaci vykonává autor díla, anebo ten, koho pověří. Církev jakožto Bož lid je určitým způsobem spoluautorkou Bible a zároveň má od Boha pověření k dané interpretaci, jak to dokládají některé výroky v Novém zákoně. Z hermeneutického hlediska je tato funkce pro uchování identity společenství v proměnlivosti dob a kultur nevyhnutelná.

Nositelem nejvyšší autority v interpretaci zjevení má církev jako celek. Platí tedy, že žádný jednotlivec nemůže být sám měřítkem pravověrnosti, byť by to byl církevní otec nebo církevní učitel. Jak ale v dané době vyjádřit mínění církve jako celku, a to nejen v synchronní, ale také v diachronní dimenzi? To není věc vůbec jednoduchá. Církev proto potřebuje odborníky, teology, kteří v daném procesu hrají důležitou roli. Nicméně mínění teologů se různí. V určitých zejména krizových momentech musí proto do popředí vystoupit zastupitelská autorita představitelů církve – *magisterium*. V římskokatolické církvi je to papež a kolegium biskupů.

Někdy se vytváří dojem, jako kdyby v katolické církvi existoval jenom Řím a jako by katolíci museli pouze papouškovat to, co přijde z Vatikánu. To ale není rozhodně pravda, protože *magisterium* v katolické církvi je co do závaznosti výrazně odstupňováno. Jedná se o tak zvané „**tři koše**“ **magisteria**. Uvedená terminologie je mezinárodně zavedená.

První koš jsou pravdy zjevené, tedy dogmata. Ta mohou být definovaná, nebo nedefinovaná. Definice dogmatu nastává v okamžiku, kdy dochází ke krizi, a proto je nutno vyjasnit identitu společenství v oblasti víry. Nenastane-li taková krize, pravda je věřena na základě Písma a následně Tradice.

Následují pravdy definitivní, které jsou dvojího druhu, tedy logicky spjaté se zjevením a prohlášené na základě historické nutnosti. První druh pravd musí být nějak zastáván všemi pravověrnými biskupy v synchronním i diachronním slova smyslu (*consensus patrum*). Je to něco, co se dá z Písma snadno vyvodit, není ale jasné, jestli to ke zjevení patří, nebo nepatří. V průběhu staletí může poznání Tradice dospět k přesvědčení, že daná věc je zjevená. Proklamace zejména posledních tří katolických dogmat (neposkvrněné početí Panny Marie, papežská neomylnost v interpretaci zjevení, nanebevzetí Panny Marie) tedy nebyla zavedením nových pravd, ale pouze vyjádřením vědomí církve o vyšší závaznosti daných tajemství. Z nekatolické strany byl tento proces a postup pochopitelně podroben kritice. Ekumenický takt velí, aby katolíci dávali těmto dogmatům takovou hodnotu, jaká jim patří podle hierarchie pravd víry, o níž pohovoříme níže, a nekatolíci zase nedělali z těchto záležitostí víc, než ve skutečnosti znamenají.

Pravdy prohlášené na základě historické nutnosti se nikdy nemohou stát dogmatem. Jde například o rozhodnutí ohledně právoplatnosti papežské volby, případně o svatořečení, jejichž prostřednictvím církev neustále definuje autentický křesťanský život.

Pokud se někdo přičí zjeveným pravdám, a to zatvrzele, je označen příslušnou církevní autoritou za bludaře (heretika). Pokud někdo zatvrzele odmítá pravdy definitivní, je rozkolník (schizmatik). Právo na takové ohodnocení ale nemá soukromá osoba, která se může vyjadřovat toliko o výroku, nikoli o osobě. Někdo se totiž může snadno dopustit chyby, ale ještě není heretik nebo schizmatik, protože dané mínění nezastává zatvrzele. Trestem za tyto přečiny je vyloučení ze společenství, případně omezení některých práv vyplývajících z kanonické mise (výuka) nebo z kněžského svěcení. Církev tak chrání svou vlastní identitu.

Třetí koš magisteriálních výroků zahrnuje 99,99999999 procent všeho, co nejvyšší církevní magisterium produkuje. Jedná se například o encykliky, adhortace, papežské proslovy a tak dále. V tomto případě má věřící povinnost uctivosti rozumu a vůle. Jde o uctivost k argumentům a snaha o komunitní kulturu. Může ale vznášet například odborné námítky, pronášet oprávněnou kritiku, ovšem slušným způsobem. Pokud by nezachoval slušnost rozumu a vůle, může být nějakým způsobem postihován. Třetí koš *magisteria* není nereformovatelný, protože sami papežové se k předchozímu *magisteriu* svých předchůdců na dané úrovni chovají velmi svobodně.

Výroky *magisteria* na tomto stupni závaznosti mají celou řadu úrovní. Nejvyšší formou jsou koncilní dokumenty, *Katechismus katolické církve*, *Kompendium sociální nauky církve*, o něco níže jsou například papežské encykliky. O další schod níže jsou například papežské proslovy, které mají konkrétního adresáta, a proto nemíří zpravidla k církvi jako celku.

Ještě níž je praxe kuriálních pracovníků Vatikánu. Na této rovině platí, že dané jednání věřící musí respektovat, nicméně není nucen vnitřně se s danou záležitostí plně ztotožňovat. Do hry vstupuje jeho svědomí a vlastní osobní odpovědnost za víru a církev. Například nemalé spory o postoj k přínosům přírodních věd v období let 1850-1950 ukazují zcela jasně, že

kuriální praxe v určité době nemusí být zárukou správnosti postojů a řešení, protože postupující doba dala za pravdu těm teologům a myslitelům, kteří zaujímali prorocky otevřený postoj například k evolučnímu vzniku – stvoření člověka.⁵ Così obdobného platí na rovině sociální nauky církve. Kuriální praxe se stavěla nepřívětivě k demokracii, zatímco mnozí duchovní a laici zaujímali v této věci jiné stanovisko. Zejména po druhé světové válce se postoj Vatikánu proměnil, a to výrazně pod vlivem laiků a prostých duchovních.

Pověstné rčení: *Roma locuta, causa finita*, tedy platí na rovině prvního a do určité míry druhého koše, nikoli však tak docela na rovině třetího, a zejména na úrovni momentální praxe kuriálních pracovníků. Katolická církev tudíž určitě není duchovní „Severní Korea“, i když někteří duchovní a teologicky pohodlní jedinci by to tak rádi prezentovali. Neuvědomují si však, jak neblaze pak takové chování působí na okolní společnost. Katolíci jsou, tedy spíše o některých platí, že by měli být, odpovědní a kriticky myslící tvorové, kteří však v zájmu věrnosti vlastní identitě zachovávají uctivost i v případě, že jim momentální stanovisko Vatikánu není plně po chuti.

Jak je to s oněmi třemi posledními katolickými dogmaty ekumenicky? Daná prohlášení představují pochopitelně určitý ekumenický „příkop“. Z katolické strany není možné, aby tato dogmata byla odvolána. Existuje však možnost jejich ekumenicky vstřícné interpretace. Například papežský primát je podle katolické teologie evidentní záležitost, která se projevovala už v prvních staletích. Například kdekerý heretik odsouzený ve vlastní církvi se utíkal k obhajobě do Říma. Na druhé straně ale víme, že způsob výkonu primátu se v průběhu staletí měnil. Není tedy vyloučeno, že k takovým proměnám v budoucnost v zájmu větší jednoty křesťanů dojde. Pokud se jedná o mariánská dogmata, je známo, že obě mají kořen ve východní církvi. Je také známo, že Luther se vyjadřoval pozitivně o Mariině neposkvrněnosti a kázal pod obrazem Mariina nanebevzetí, aniž by mu to vadilo. Česká reformace od Husa až po české bratry nikdy nebyla striktně antimariánská. Je tedy patrné, že i druhá strana sporu by měla vnímat danou záležitost méně konfrontačně, než jak tomu někdy bývá. Vstřícnému a chápavému postoji k bratřím jiné konfese se někdy nazývá ekumenický takt.

⁵ Srov. např. CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost. Česká katolická teologie 1850-1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*, Praha: Karolinum 2017; CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL, *Průkopníci a jejich odpůrci. Světová katolická teologie 1871-1910 a evoluční vznik-stvoření člověka*, Praha: Karolinum 2018. (Posluchači UK mohou dané monografie za velmi mírný poplatek získat v elektronické podobě na časově limitovanou záůjčku na webu Nakladatelství UK).